

Fòrum de debat sobre la Carta Europea per a les Llengües Regionals o Minoritàries

Consello da Cultura Galega

Santiago de Compostela,

29-30 de juny de 2017

CONSELLO
DA CULTURA
GALEGA

Fòrum de debat sobre la Carta Europea per a les Llengües Regionals o Minoritàries

Consello da Cultura Galega

Santiago de Compostel·la, 29-30 de juny de 2017

Conclusions generals

1. *La Carta Europea per a les Llengües Regionals o Minoritàries* (d'ara endavant, Carta), com a tractat internacional sobre protecció i promoció de les llengües regionals o minoritàries, requereix més divulgació social i també més reconeixement institucional.
2. Per primera vegada, representants de totes les llengües parlades a les diferents comunitats de l'Estat (oficials i no oficials) es van reunir, a Santiago de Compostel·la, per abordar la situació de cadascuna pel que fa al compliment dels compromisos subscrits pel Govern espanyol
3. El Fòrum ha abordat els avenços, els estancaments i els retrocessos constatats en el dia a dia per les comunitats de parlants, des del darrer informe emès pel Comitè d'Experts (2010-2013) i les recomanacions del Comitè de Ministres del Consell d'Europa.
4. Respecte de les llengües no oficials –amazic, àrab de Ceuta, aragonès, asturià, caló, català (Aragó i Múrcia), fala (Extremadura), gallec (Astúries i Castella i Lleó), lleonès i portuguès (Extremadura) i basc en les zones de Navarra en què no és oficial:
 - a. Es constata la necessitat extrema de protecció i promoció a partir d'una política lingüística ben estructurada que inclogui l'establiment de l'oficialitat, condició indispensable per a la seva supervivència.
 - b. S'ha posat de manifest que, en situacions lingüístiques i socials anàlogues, ciutadans de l'Estat espanyol veuen violats els seus drets constitucionals en matèria de llengua pel fet de pertànyer a comunitats autònomes diferents.
5. Sobre les llengües oficials –aranès, català (Catalunya, Illes Balears i País Valencià), basc (zona bascòfona de Navarra i País Basc) i gallec (Galícia) - el Fòrum:
 - a. Ha posat de manifest que els principals defectes detectats en el IV informe del Comitè d'Experts (2010-2013) encara es mantenen i, en alguns casos, han empitjorat.
 - b. Ha constatat que hi ha un desajustament entre el comportament del Govern central i el de les comunitats autònomes. S'ha assenyalat, molt clarament, que els organismes dependents de l'Administració central de l'Estat i del Govern d'Espanya no assumeixen com a causa pròpia la defensa i la promoció de la diversitat lingüística a què els obliguen els compromisos adquirits amb la ratificació de la Carta. Els avenços, grans o petits, que s'han produït es deuen a les actuacions dels governs autonòmics o locals, d'acord amb el seu àmbit competencial.
 - c. Ha detectat que hi ha diferències notables entre comunitats autònomes pel que fa al compliment dels compromisos respecte de les llengües oficials, especialment greus en els articles 8 (educació) i 11 (mitjans de comunicació). De la mateixa manera, hi ha diferències notables entre parlants d'una mateixa llengua en diferents comunitats autònomes.
6. Cal establir de manera periòdica un espai de treball per avançar en la creació d'una societat que accepti com a fet enriquidor la seva diversitat lingüística i per contribuir a la consecució dels compromisos adquirits pel Govern central.

Conclusions específiques per llengua

AMAZIC A MELILLA

(Mohand Tilmatine)

- En l'elaboració dels informes estatals, és necessari abordar totes les qüestions proposades pel Comitè d'Experts encarregat del monitoratge del compliment dels compromisos adquirits amb la ratificació de la Carta.
- La llengua amaziga no té visibilitat o presència institucional (justícia, educació, senyalització, etc.). Per això, cal legitimar-la en els usos públics.
- Melilla manca d'una organització específicament encarregada del seguiment de la política lingüística.
- A Melilla s'acostuma a recórrer a la religió com a marca d'identitat de la població autòctona, d'origen nord-africà, identificant-la com a «musulmana», la qual cosa provoca una segregació/oposició «població europea, cristiana» vs. «població musulmana». L'assimilació, conscient o inconscient, dels musulmans de Melilla a la resta dels musulmans té efectes directes sobre les actituds, els comportaments i les lleialtats institucionals o internacionals. Per això es recomana apostar sobretot per la llengua amaziga com a marcador i com a referència d'identitat en comptes de l'islam.

ÀRAB DE CEUTA

(Francisco Moscoso)

- L'àrab de Ceuta hauria de comptar amb un reconeixement a l'Estatut d'Autonomia de Ceuta. Aquesta llengua es troba en una situació de minorització i perill, donat l'escàs, per no dir nul, interès de l'Administració espanyola en general i de Ceuta en particular, que encoratja i promou el monolingüisme militant, considerant l'àrab de Ceuta com una llengua d'immigrants, no tradicional i vista com la llengua de l'enemic, el Marroc. Per tant, és necessari el compliment de tots els punts de l'article 7 per a la seva salvaguarda.
- Cal garantir la presència de l'àrab de Ceuta en els mitjans de comunicació, en l'Administració i en el sistema educatiu.
- Cal crear una Acadèmia de l'àrab de Ceuta amb els següents objectius:
 - Constituir un comitè d'experts que iniciï la codificació i normalització d'aquesta llengua, seguint l'exemple de propostes acadèmiques fetes per a altres llengües àrabs natives.
 - Promoure l'estudi de l'àrab de Ceuta entre els monolingües, a l'Institut de Llengües, a l'Educació i a l'Administració.
 - Fomentar l'estudi d'aquesta llengua al Departament d'àrab creat a l'Institut d'Estudis de Ceuta.
 - Conscienciar la Facultat d'Educació, Economia i Tecnologia de Ceuta perquè n'inclogui l'aprenentatge als plans d'estudis dels futurs professors de primària i secundària.

ARAGONÈS A ARAGÓ

(Anchel Reyes)

- A l'Aragó s'han començat a fer passos positius per a la llengua aragonesa a partir de 2015 amb la creació de la Direcció General de Política Lingüística. És necessari aprofundir en aquests avenços de forma constant al llarg de les següents legislatures, atès que la inacció institucional durant aquests 25 anys ha donat com a resultat l'incompliment reiterat de la Carta per part del Govern d'Aragó i una pèrdua constant de parlants patrimonials.
- En primer lloc, el reconeixement legal de l'aragonès en la Llei de patrimoni cultural 3/1999 s'ha de fer extensiu a la Llei de llengües 3/2013, que en un futur haurà de preparar les institucions per instaurar la cooficialitat de l'idioma a través de l'Estatut d'Autonomia (com a garantia plena dels drets lingüístics dels parlants). En segon lloc, s'ha d'establir una zonificació oficial àmplia que tingui en compte la ciutat de Saragossa per garantir l'aplicació de polítiques lingüístiques al territori on es parla. En tercer lloc, les institucions han de potenciar l'ús oral i escrit de la llengua a través de mitjans clau, com la ràdio i la televisió públiques, així com fomentar campanyes de conscienciació sobre el patrimoni lingüístic destinades a bandejar els prejudicis lingüístics de la majoria castellanoparlant d'Aragó.
- En el camp educatiu és necessari garantir el dret a aprendre aragonès dins de l'horari escolar i implantar-lo gradualment com a llengua vehicular en aquells centres públics que ho sol·licitin. En aquest sentit, s'ha de professionalitzar l'ensenyament de l'aragonès per a adults, realitzat majoritàriament per associacions i entitats sense ànim de lucre. L'ensenyament és la primera prioritat per a aquesta llengua a causa dels alts índexs de ruptura de la transmissió intergeneracional que l'amenacen.
- El foment de la recerca i de la relació amb altres comunitats lingüístiques minoritzades són clau i cal aprofundir-hi per aconseguir l'objectiu del compliment de la Carta.
- Cal generar consensos socials i polítics que permetin a les institucions actuar de forma constant i decidida per garantir els drets dels parlants i salvaguardar aquest patrimoni immaterial en perill de desaparició.

ARANÈS A CATALUNYA

(Francesc Xavier Lamuela, María Vergés Pérez)

- L'aranès, occità parlat a la Vall d'Aran, es troba en una situació de fragilitat extrema. Mentre que el 2008 el 23,4% dels habitants de la vall considerava que aquesta era la seva llengua habitual, el 2013 només era el 17,6%.
- En l'àmbit de les escoles infantils, és necessari que la regulació de la Generalitat de Catalunya s'ajusti a la realitat dels municipis, atès que, en recaure la gestió sobre els ajuntaments, s'ocasionen desajustaments quant al personal laboral que ha de conèixer la llengua.
- Es confirma la inhibició de l'Estat pel que fa a les activitats de promoció lingüística, així com les seves actituds negatives en els aspectes esmentats per a la resta de les llengües, amb resultats particularment greus a l'Administració de Justícia.
- Quant a la política lingüística de la Generalitat de Catalunya i del Conselh Generau d'Aran, es constata una certa vitalitat en les activitats culturals i una posició relativament bona de l'ensenyament. Tanmateix, exceptuant la continuació de les polítiques anteriors de difusió del coneixement de la llengua i les iniciatives en el camp de la cultura, la política lingüística actualment és inexistent. Encara no s'ha desenvolupat la Llei catalana 35/2010, de l'occità, aranès a la Vall d'Aran, i no existeix

cap pla de política lingüística formalitzat i coherent. La falta de formació de professionals comprèn els diversos camps d'activitat i ha començat a ser sensible en l'ensenyament. A l'Administració, un ús acceptable de l'aranès es dona només en l'àmbit local. La presència de l'aranès als mitjans de comunicació és marginal. Absència absoluta de qualsevol forma de promoció de l'aranès en l'àmbit socioeconòmic.

- Per tot això, és urgent:
 - El desenvolupament sistemàtic de la Llei catalana 35/2010.
 - Un pla organitzat de política lingüística que comporti la formació de professionals dels diferents àmbits i la intervenció en l'àmbit socioeconòmic.
 - L'establiment d'acords amb les regions franceses del territori occità, amb l'ànim de realitzar accions conjuntes de política lingüística, particularment en els camps de l'ensenyament, dels mitjans de comunicació i de l'elaboració de la llengua.

ASTURIÀ A ASTÚRIES

(Carlos Pulgar García)

- No hi ha respecte envers les àrees de l'idioma ni es mantenen relacions institucionals amb altres grups.
- No hi ha cap acció resolta de promoció de l'asturià amb l'objectiu de salvar-lo, només mesures cosmètiques de certa promoció de determinades activitats culturals. No es facilita en cap cas que els ciutadans usin oralment o per escrit l'asturià amb l'Administració ni l'ús transversal dins la mateixa Administració.
- En l'àmbit educatiu, la presència és parcial i precària. L'asturià és present només com a optativa a primària i secundària. La seva presència no està regulada ni a infantil ni a les escoles oficials d'idiomes, ni a l'ensenyament d'adults. A la universitat només és present en un *minor*. Tampoc hi ha mitjans per a l'aprenentatge de l'asturià entre els no parlants; la tasca en aquest camp procedeix d'associacions socials.
- Hi ha exclusió en l'ús de l'asturià en l'Administració. Es tracta d'una administració pensada i concebuda 100% en castellà; l'ús de l'asturià «es tolera» només en condicions molt determinades i restringides temàticament.
- La convivència entre grups lingüístics és bona, encara que les autoritats no fan res per fomentar-la. Els mitjans públics tampoc actuen en absolut en aquest sentit.
- Les autoritats públiques tenen una receptivitat baixa o nul·la sobre les demandes de la comunitat lingüística. No existeixen òrgans de mediació a nivell autonòmic.
- Amb aquest panorama, hi ha unes prioritats urgents:
 - L'establiment de la igualtat jurídica per a les persones parlants de l'asturià; és a dir, l'oficialitat. Només sent llengua cooficial, la comunitat lingüística asturiana podrà tenir els mateixos drets que els parlants de castellà a Astúries.
 - L'establiment d'un sistema educatiu que asseguri el coneixement de l'asturià a tots els alumnes en acabar el període obligatori. Per a això és fonamental l'ús vehicular de l'idioma en l'ensenyament.

- L'establiment d'uns mitjans de comunicació públics 100% en asturià. Amb, almenys, un canal de TV, una ràdio i una plataforma digital que estiguin al servei de la normalització lingüística.
- L'ús transversal i sistemàtic de l'asturià en l'Administració.
- Finalitzar el procés d'oficialització de la toponímia i aplicar-la sistemàticament en tots els suports.
- Mesures especials que afavoreixin la transmissió intergeneracional (a l'escola, amb la programació infantil en la TV, en els àmbits de socialització i oci, etc.).

CALÓ (ROMANÍ)

(Juan F. Gamella)

- El caló o romaní és un idioma mixt creat pels gitanos o calei espanyols combinant un lèxic derivat del romaní amb la gramàtica de llengües majoritàries com el castellà, el català o el basc. La seva creació segurament va ser paral·lela a l'erosió i desaparició de les varietats completes de romaní parlades en la península Ibèrica.
- Tècnicament el caló és una llengua pararomaní i no una variant del romaní, una llengua no-territorial minoritària. En la ratificació de la Carta, diversos països amb destacades minories romanís han anat incloent de forma creixent el «romaní dels Sinti i roma alemany» (Alemanya, 1998), la «romani chib» (Suècia, 2000), el «romanès» (Finlàndia), l'idioma «roma» (República Txeca, 2006), «romani» (Hongria, 2008) o «romaní» (Romania, 2008) com a llengües que cal respectar, protegir i promocionar.
- Amb tot, cap Estat s'ha referit de forma específica a les variants pararomanís com a dignes de protecció. Què cal fer llavors per protegir aquestes llengües, segurament entre les més agòniques i amenaçades de totes les que existeixen a Europa i que són utilitzades precisament per grups especialment vulnerables i exclosos? Incloure-les dins de la protecció i promoció de la llengua romaní en alguna de les seves formes? Intentar lligar la recuperació de l'hispanoromaní amb el creixent reconeixement i expressió de la vitalitat de les varietats romanís en la vida pública europea i en els mitjans de comunicació? Oferir una major presència d'aquestes llengües en centres acadèmics i mitjans de comunicació? I en la vida institucional?
- La mateixa Carta recomana que es coneguin i atenguin «les necessitats i els desitjos expressats pels grups que parlin aquestes llengües» (article 7.5). Alguns òrgans que poden «aconsellar a les autoritats» sobre aquestes qüestions ja existeixen tant a Espanya (Consell Estatal del Poble Gitano, Institut de Cultura Gitana) com a Europa (European Academic Network on Romani Studies, European Roma Institute for Arts and Culture). Caldria avançar-se en aquest sentit coneixent millor les realitats presents i les possibilitats de recuperació, reconeixement i expressió de l'hispanoromaní en la comunicació pública i l'educació?
- En la recuperació de l'hispanoromaní serà imprescindible comptar amb l'existència de parlants nadius de romaní a Espanya, així com amb l'enorme experiència i competència acumulada en l'estudi i promoció d'aquesta llengua a tota Europa, de les quals ja se'n comencen a veure reflexos a Espanya, com el programa d'iniciació de l'estudi del romaní en castellà («Sar san? Cómo estás?», Jiménez i Cañadas 2012). La Carta ofereix un clar suport en aquest sentit, a l'article 7.1. i quan insta els Estats signataris a afavorir «la promoció de formes apropiades d'intercanvis transnacionals» per a les llengües «minoritàries practicades sota una forma idèntica o propera en dues o diversos Estats».

CATALÀ A ARAGÓ

(Javier Giralt Latorre)

- Incorporar la denominació de català a l'Estatut d'Autonomia d'Aragó a l'article 7, on es parla de les «llengües i modalitats lingüístiques» de la regió. Aquesta és l'única manera de dotar la llengua catalana d'un reconeixement i un prestigi social que mai no ha tingut. Això evitaria, a més, que quedi a l'arbitri dels polítics l'elecció del nom de la llengua parlada a la Franja.
- Declarar la cooficialitat del català a l'Aragó. Aquesta mesura faria possible idear una política i una planificació lingüístiques decidides, amb la finalitat de normalitzar l'ús del català a la Franja.
- Establir una escolarització en català als centres educatius de la Franja o, almenys, un ensenyament obligatori d'aquesta llengua amb un nombre d'hores de docència idèntic al del castellà o l'anglès. Així es podrà fomentar realment l'ús oral i escrit del català en tots els àmbits, i al mateix temps s'aconseguirà que les noves generacions siguin competents en l'ús del català en les quatre destreses comunicatives.
- Dur a terme una profunda tasca pedagògica en relació amb la realitat lingüística d'Aragó, amb la finalitat d'informar tota la societat aragonesa que a la seva comunitat autònoma existeix una zona en la qual es parla català. Només així es podrà aconseguir que a poc a poc els aragonesos prenguin consciència d'un fet lingüístic innegable i hi mostrin sensibilitat. En aquesta tasca s'hi han d'implicar totes les institucions aragoneses, així com tots els centres d'ensenyament (públics i privats) i els mitjans de comunicació.

CATALÀ A CATALUNYA

(Eva Pons, F. Xavier Vila i Moreno)

- La llengua catalana és la que compta amb més parlants entre les protegides per la Carta (excloses aquelles LRoM que són al seu torn oficials d'un altre Estat europeu), i gaudeix d'un estatus oficial a Catalunya, a la Comunitat Valenciana —amb el nom de valencià— i a les Illes Balears. Aquesta posició singular s'expressa en la vitalitat actual de la llengua en els àmbits coberts per les parts II i III de la Carta. Aquesta vitalitat, tanmateix, pot ser amenaçada en un futur si la Carta no s'aplica coherentment.
- Pel que fa a l'article 7, els principis de la Carta no són respectats per l'Estat espanyol, que no només permet atacs virulents en el discurs públic i en els mitjans a la llengua catalana, sinó que legisla —sempre i de manera creixent en sectors estratègics— a favor de l'ús de la llengua estatal. No s'observen avenços significatius quant a la promoció de les relacions entre els catalanoparlants residents en diferents comunitats autònomes, malgrat els canvis de govern a Aragó i València.
- En l'educació (article 8), malgrat l'èxit assolit en la bilingüïtzació de l'alumnat, s'observen dificultats d'aprenentatge del codi escrit i de col·loquialització de la llengua catalana entre els estudiants no nadius, que limiten l'extensió dels usos interpersonals (article 7.1.d). La judicialització i conflictivització del model lingüístic escolar —dotat d'un amplíssim suport social— a causa de la STC 31/2010 (sobre l'Estatut de 2006) obliguen 12 escoles catalanes a separar-se del seu projecte lingüístic i a la Generalitat a sufragar l'escolarització privada de 39 famílies. En el nivell universitari, l'aplicació de plans de multilingüïsmes per promoure l'ús de llengües estrangeres provoca, en la pràctica, una reculada del català a favor del castellà i en alguns casos de l'anglès.
- En la justícia (article 9), els incompliments de la Carta es perpetuen i la situació del català empitjora: del 12,4% de sentències en català (2013) s'ha baixat a un 8,5% (2016). El rebuig del Parlament estatal ha fet fracassar les propostes de reforma de la Llei Orgànica del Poder Judicial (2013, 2014 i 2016)

destinades a permetre que els processos judicials es dirigeixin en català quan ho sol·licita una de les parts. El Govern de Catalunya, malgrat les seves competències limitades, intensifica les iniciatives per fomentar l'ús del català en la justícia (incentius per al personal interí i els advocats, formació, traducció, etc.), tot i que la poca col·laboració dels òrgans estatals i de part de certs sectors castellanitzats dels advocats en redueix l'efecte pràctic.

- Quant a les administracions estatals (article 10), la situació d'incompliment detectada en referència als usos i a la capacitat del personal es manté amb la nova legislació general (Lleis 39/2015 i 40/2015). El Defensor de les Persones i l'Oficina de Garanties Lingüístiques han recollit nombroses infraccions dels drets lingüístics dels catalanoparlants; les més greus afecten l'actuació de la Guàrdia Civil. En les administracions autonòmica i local, la STC 31/2010 afavoreix interpretacions restrictives dels tribunals ordinaris davant normes infralegals que regulen l'ús del català, malgrat que els efectes són limitats.
- Pel que fa als mitjans de comunicació (article 11), la legislació i les normatives estatals són molt centralitzadores i n'afavoreixen la castellanització. A Catalunya, l'audiència de la televisió en català va caure el 2017 per sota del 20%. A la resta dels territoris de parla catalana, on els poders públics limiten la recepció dels canals en català, l'audiència és encara més baixa, i a la Comunitat Valenciana no es rep actualment cap televisió en català.
- En els sectors culturals (article 12) i socioeconòmics (article 13), les polítiques desplegades pel Govern català ajuden al compliment de la Carta. Per contra, la interpretació estatal del principi d'unitat de mercat sovint impedeix el compliment de la Carta, per exemple, en les impugnacions del Codi de Consum Català, que preveu la disponibilitat lingüística, o la Llei del Cinema, que busca reequilibrar l'oferta de cinema en català. A més, és motiu de preocupació la situació de la llengua en l'àmbit socio sanitari i d'atenció social. Les dades de l'Enquesta d'Usos Lingüístics reflecteixen que entre 2003 i 2013 es va reduir en més de 400.000 individus el nombre de persones que usen majoritàriament o exclusivament el català amb els metges, a causa sobretot de l'entrada massiva de professionals provinents de la resta de l'Estat i de l'estranger sense una formació lingüística apropiada. El català, a més, és pràcticament absent en la informació farmacèutica.

CATALÀ EN LES ILLES BALEARS

(Bernat Joan i Marí, Joan Melià Garí)

- A l'hora de valorar el compliment dels compromisos assumits per Espanya, és necessari tenir en compte els objectius generals que persegueixen i que continuen vigents més que les mesures concretes que s'expliciten per aconseguir-los i que, a causa dels canvis de tot tipus produïts en els 25 anys transcorreguts des que es va aprovar la Carta, requereixen una actualització.
- La despreocupació dels organismes de l'Estat amb el compliment dels compromisos assumits en la ratificació de la Carta a favor de les llengües regionals o minoritàries pròpies dels diversos territoris integrats en el Regne d'Espanya provoca que els ciutadans pertanyents a la mateixa comunitat lingüística vegin tractats de forma molt diferent els seus drets lingüístics en funció de quina comunitat autònoma estigui integrat el territori en què viuen; i, a més, és causa de contradiccions en l'aplicació de la política lingüística de les comunitats autònomes segons les forces polítiques que governen a cada moment (com es pot veure en les alternatives en Balears des del 1999 a l'actualitat).
- A les Illes Balears, les mesures favorables a la llengua catalana que es van prendre en l'àmbit de l'ensenyament, valorades en altres informes pel Comitè d'Experts, van ser qüestionades i interferides durant les legislatures 2003-2007 i 2011-2015, per raons polítiques i electoralistes més que pedagògiques. La inestabilitat que provoquen aquestes fluctuacions afecta negativament l'eficàcia de l'ensenyament, i no només en l'aspecte lingüístic.

- L'objectiu de la políglotització dels alumnes no pot entrar en contradicció amb la consolidació del coneixement de la llengua catalana, tant pels d'origen catalanòfon com per als que tenen altres llengües familiars. Cal que les propostes en aquest àmbit no es basin en la demagògia, sinó en l'efectivitat i en el sentit comú.
- Els mitjans de comunicació d'àmbit estatal, tant els de gestió privada com els públics, han de respondre a la realitat plurilingüe i han de fomentar el respecte, contràriament al que hi succeeix regularment.
- És necessari incrementar l'oferta de producció audiovisual en llengua catalana, tant en els mitjans públics com en els mitjans privats. Una primera mesura en aquest sentit seria assegurar la recepció de tots els mitjans en català públics i privats a totes les comunitats autònomes en què existeixen territoris de llengua catalana.
- En l'àmbit de la justícia, no es compleixen els compromisos adquirits per l'Estat gairebé en cap cas i els ciutadans que volen veure respectats els drets que la Carta reconeix, quan els reclamen, es troben amb moltes dificultats, i fins i tot amb amenaces més o menys explícites. Això mateix es produeix en les relacions de la ciutadania amb les forces de seguretat, sobretot quan es tracta de cossos estatals.
- En el camp de la sanitat, les dificultats per ser atesos en llengua catalana són constants. No s'arriben a adoptar mesures relatives al coneixement de la llengua catalana per part dels professionals, necessari per poder avançar cap a l'assoliment dels objectius compresos en la Carta.

BASC (General)

(Alberto Barandiaran, Eduardo Javier Ruiz Vieytez, Garbiñe Petriati)

- El basc és una llengua no indoeuropea parlada avui dia per gairebé un milió de persones als territoris històrics de Biscaia, Àlaba, Guipúscoa i Navarra (Regne d'Espanya) i al territori de la Mancomunitat Pays Basque (República Francesa). Gaudeix d'estatus oficial al territori de la Comunitat Autònoma del País Basc i a l'anomenada «zona bascofona» de la Comunitat Foral de Navarra, que abraça el terç nord-occidental del seu territori.
- Pel que fa al compliment de la Carta sobre el basc a l'Estat espanyol, és irregular i asimètric, en funció dels diferents articles de la Carta i de les administracions implicades en la seva aplicació.
- Els principis generals de l'article 7 es compleixen només de manera limitada pel que fa a la llengua basca. És exigible a l'Estat espanyol l'acceptació sincera d'aquesta realitat plurilingüe, la valoració de la diversitat lingüística pel conjunt de les institucions i de la ciutadania espanyola, així com l'eliminació de les divisions administratives i territorials que impedeixen el correcte desenvolupament d'una llengua minoritària com el basc; això afecta particularment la situació a la Comunitat Foral de Navarra, on continua vigent una «zonificació lingüística» legislativa que restringeix els drets de molts parlants de basc i que hauria de ser eliminada, estenent el caràcter oficial de la llengua al conjunt del territori o, almenys, a la seva capital, en la qual resideixen i operen la major part dels agents públics i privats.

BASC EN LA COMUNITAT AUTÒNOMA DEL PAÍS BASC

(Alberto Barandiaran, Eduardo Javier Ruiz Vieytez)

- En l'àmbit educatiu, es pot afirmar que la presència del basc avui dia està raonablement garantida, encara que s'observen incompliments i insuficiències en àmbits com la formació professional o d'adults.

- En l'Administració de Justícia, la presència del basc continua sent residual i s'incomplixen clarament els compromisos adquirits per l'Estat espanyol amb la ratificació de la Carta. La Llei Orgànica del Poder Judicial és, en la seva redacció actual, incompatible amb la Carta i, en conseqüència, hauria de ser modificada o inaplicable en aquests apartats.
- Quant a les administracions públiques a la Comunitat Autònoma, s'han produït importants avenços en diversos sectors que depenen de les administracions autonòmica, foral o municipal, encara que continua havent-hi retards importants en la garantia dels serveis en basc per part de la Sanitat pública o l'Ertzantza. En els àmbits que depenen de l'Administració General de l'Estat, la situació és manifestament pitjor i ordinàriament s'incomplixen els compromisos escrits a la Carta.
- El basc disposa d'una xarxa mínima de mitjans de comunicació que impliquen el compliment de l'article 11 de la Carta, però aquests mitjans estan sotmesos a una enorme pressió en una situació de gran desequilibri lingüístic. Les diferents administracions públiques haurien d'incrementar els recursos destinats a fomentar els mitjans en basc, d'igual manera que les activitats culturals de tot tipus. En la mateixa línia, les polítiques de promoció de l'ús del basc en els àmbits econòmics i socials haurien de ser molt més intenses i incloure, si es dóna el cas, mesures sancionadores quan les prestacions mínimes no es garanteixin en aquesta llengua.

BASC A NAVARRA

(Alberto Barandiaran, Garbiñe Petriati)

- La situació del basc en la Comunitat Foral de Navarra reflecteix les mateixes limitacions i obstacles que la Comunitat Autònoma Basca, però agreujats pels efectes de la zonificació i els resultats de llargs anys de polítiques institucionals reticents a la normalització d'aquesta llengua pròpia de Navarra.
- És urgent la desaparició de les divisions administratives que provoquen diferències notables entre parlants d'una llengua regional o minoritària en una mateixa comunitat autònoma. Per tant, cal defensar l'aplicació de la Carta a tot Navarra amb una interpretació literal de l'instrument de ratificació (aspecte que, encara que pot tenir molt de sentit, evidentment no és el que s'està fent).
- Mentre aquesta circumstància no es produeixi, la part II de la Carta ha d'aplicar-se a les zones de comunitats autònomes on, per raó de zonificació lingüística, la llengua gaudeix de caràcter propi però no d'oficialitat, com és el cas del basc a bona part de Navarra.

FALA A EXTREMADURA

(Tamara Flores)

- No existeix reconeixement estatutari de la Fala. L'únic reconeixement legal és una declaració BIC de l'any 2001.
- Absència total d'informació per part de la Junta d'Extremadura. Aquest silenci és extensible a peticions de diversa índole tramitades per ajuntaments i associacions a organismes públics, en el període 2014-2016, com a Presidència, Conselleria d'Educació i Cultura o Conselleria de Foment, Habitatge, Ordenació del Territori i Turisme.
- Les informacions que apareixen en el quart informe estatal són totes altament qüestionables. La introducció en el sistema educatiu del programa «A Fala na escola» és inexistent: només s'ha subvencionat un «Taller de Lingua», al qual se li ha retirat la subvenció l'any següent malgrat comptar amb el 100% d'inscrits. Pel que fa a la creació del Museu da Fala, només s'ha acabat la

reforma de l'edifici. No existeix cap programació ni consignació pressupostària per a les suposades funcions d'aquest museu.

- Totes les iniciatives relacionades amb l'article 7 en el període 2014-2017 s'han dut a terme per associacions culturals o per particulars, sense suport econòmic, logístic o humà. Es recullen certes mesures en el Pla d'Acció del recent Parc Cultural Sierra de Gata (al programa educatiu i al programa científic). Aquest parc compta amb el suport institucional de la Diputació de Càceres.

GALLEC A ASTÚRIES

(Carlos Xesús Varela Aenlle)

- No existeix una protecció real del galleg d'Astúries per part del Govern del Principat d'Astúries. La Llei d'Estatut d'Autonomia només recull el «bable». La Llei d'Ús i Promoció del Bable/Asturià de 1998 parla d'un règim de protecció, respecte, tutela... que s'expandirà al galleg/asturià a les zones en les quals té caràcter de modalitat lingüística pròpia. Cal parar esment al fet que aquesta llei només parla de l'asturià com a llengua pròpia d'Astúries i mai del galleg, que només apareix com a «modalitat» (no se sap ben bé de quina llengua), i que s'utilitza intencionadament el glotònim «fala», que no indica res. Aquestes zones lingüístiques no estan definides per part del Govern asturià i, d'aquesta manera, podem trobar com es fan classes de llengua asturiana en territori gallegoparlant —com a Verduedo (Allande) o Luiña (Ibias)—, de la mateixa manera que la senyalització del Principat apareix en asturià en llocs tan dispars com A Veiga, Valdebois (Ibias), El Valledor (Allande), per citar només alguns exemples.
- Seguint l'article 7 de la Carta, relatiu al foment del galleg d'Astúries, en la política de subvencions no és possible delimitar oficialment el percentatge que es destina a l'asturià i el que es destina al galleg d'Astúries. D'altra banda, els resultats no deixen de ser un mer rentat de cara a la galeria per part del Govern del Principat.
- El paràgraf 7.1.i és clarament violat pel Principat i de l'Acadèmia de la Llingua Asturiana (ALLA) perquè no existeix cap tipus de relació institucional dels gallegoparlants de l'Eo-Navia amb la resta dels territoris de llengua gallega; quan es donen a nivell social o cultural, són totalment dinamitats pel Govern, l'ALLA i certes institucions asturianes.
- Al punt 7.1.f, s'adverteix de la inexistència d'una política lingüística determinada per a la comarca de l'Eo-Navia. L'ALLA té una Secretaria totalment inoperant i a més existeixen unes Oficines de suposada Normalització Lingüística (Parc Històric del Navia, Mancomunitat Ozcos-Eo), sense criteris uniformes ni científics. En l'ensenyament, la falta de material és palpable, sense unitats didàctiques apropiades, copiades de l'asturià i algunes vegades del galleg. Per fer classes és necessari un cursset de 40 o 60 hores impartit per l'ALLA d'acord amb les fases i ser llicenciat en Filologia preferentment. La matèria és optativa, competeix amb altres en funció dels centres i, en alguns, no hi ha possibilitat d'escollir-la. Si continuem ascendint en l'oferta educativa, no existeix cap curs, matèria ni grau de galleg a la Universitat d'Oviedo, ni a Magisteri, ni a les escoles oficials d'idiomes. No existeixen programes en galleg d'Astúries a la TPA (llevat de la magnífica excepció de *Camín de Cantares*, per iniciativa particular del presentador Ambás), i en molts programes es produeix igualment una aculturització per part de l'asturià i del castellà realment alarmant. Hauria d'existir una desconexió per a l'Eo-Navia, com es fa en alguns programes de la Televisió ORT de Navia. També en la RTPA s'infringeixen els drets dels gallegoparlants, ja que les intervencions en galleg són excepcions concretes i sempre per iniciatives particulars o de militància lingüístico-cultural.
- La promoció d'estudis i recerca és clarament insuficient, moltes vegades fruit de l'altruisme d'associacions i particulars. No existeix premsa ni revistes en galleg d'Astúries i els pocs llibres subvencionats cal que siguin publicats obligatòriament amb la normativa asturiana. Ja no parlem

dels camps institucionals (les webs del Principat no estan mai en gallec), judicial o administratiu. Ocasionalment, existeixen propostes que rarament es compleixen (Declaració da Veiga, sol·licituds a San Martín de Ozcos i El Franco, etc.).

- Pel que fa a la qüestió de la toponímia, existeix una Xunta Asesora de Toponímia del Principáu d'Astúries que marca les pautes dels topònims tradicionals que s'han d'utilitzar, però sempre utilitzant la grafia de la llengua asturiana o fins i tot «oficialitzant» topònims en castellà o vulgarismes. Cal pensar que, si el «gallec-asturià» no és oficial, com poden ser oficials aquestes formes toponímiques? Un altre fet destacable és la suposada oficialització de topònims conjunts (Ría del Eo), amb la qual el Govern del Principat està infringint l'oficialitat del topònim Ría de Ribadeo confirmada per la Comissió Geogràfica Nacional del Consell Superior Geogràfic, dependent del Ministeri de Foment, de l'any 2008.
- A la part gallega, hi ha un clar desinterès per la qüestió. La Real Academia Galega (RAG) hauria de tenir un compromís més gran amb el gallec exterior, emprant les armes legals que posseeix. És inadmissible que a l'últim informe (l'IV, 2010-2013) per a l'avaluació de la Carta sobre el gallec d'Astúries només hi aparegui l'opinió de l'ALLA, presentada com a única «institució científica de referència...». La Xunta de Galícia ha declarat als diaris que crearia una Oficina per al gallec exterior, fins i tot el president Núñez Feijóo va parlar fa temps sobre la cooficialitat del gallec d'Astúries; i la RAG, de la posada en marxa d'un Seminari sobre el gallec exterior: mai se n'ha sabut res. Els mitjans periodístics segueixen usant la toponímia deturpada, de manera greu a la TVG i a la RG; aquesta darrera fins i tot ha rebut peticions d'associacions culturals de la zona, però es nega a la transmissió o ho fa amb un resultat totalment acientífic (*Alalá, Luar*). Aquests mitjans haurien d'incloure les comarques exteriors als mapes del temps com un fet de clara base cultural-lingüística i no política.
- És fonamental una entesa més gran entre els governs asturià i gallec en matèria lingüística sobre el gallec d'Astúries, perquè Galícia parteix d'una situació millor quant a materials, normalització, etc., que inexplicablement són rebutjats per la part asturiana. I, d'altra banda, seria necessària més implicació dels organismes institucionals gallecs, com la RAG, el Consello da Cultura Galega (més projectes o publicacions sobre la comarca), les universitats gallegues (l'excepció seria la de Vigo i iniciatives particulars de membres de la USC), la Xunta de Galícia, el Museu do Pobo Galego, l'Arquivo do Regno de Galicia, les biblioteques, etc. Caldria igualment introduir el gallec a la Universitat d'Oviedo, a Magisteri i a les escoles oficials d'idiomes, a més d'una delegació de la TVG i RG per a la comarca.

GALLEC A CASTELLA I LLEÓ

(Héctor M. Silveiro Fernández)

- Per la importància que avui té l'educació per a qualsevol llengua i el seu futur, hem d'advertir que l'aplicació de la LOMCE causa problemes tant als territoris de llengua oficial com, especialment, en aquells on hi ha una llengua no oficial (per exemple, el gallec a Castella i Lleó). Els problemes són greus a l'hora de mantenir el Programa de Promoción do Galego en el Bierzo, amb oferta educativa íntegra i en peus d'igualtat amb altres optatives; s'infringeixen així els drets lingüístics d'aquests parlants i s'incomplixen les indicacions de la Carta. Instem a realitzar una revisió per a la millora i ampliació del Programa de Promoción do Galego que s'està aplicant en aquesta Comunitat.
- Als territoris en què es parla una llengua que no és oficial i que ha estat patint durant dècades la pèrdua de parlants (és el cas del gallec a Castella i Lleó), cal incorporar-hi amb caràcter d'urgència iniciatives de promoció lingüística planificades que vagin més enllà del camp educatiu, seguint les recomanacions de la Carta, i que tendeixin cap a l'oficialitat. Cal frenar aquest descens, preservant espais tradicionals d'ús i obrint al seu torn nous espais més enllà del camp educatiu, que per si sol no és capaç de salvaguardar la riquesa cultural existent avui dia.

GALLEC A GALÍCIA

(Valentina Formoso, Xaquín Loredó, Alba Nogueira López, Xurxo Salgado, Elsa Quintas)

- Sobre l'article 8, cal canviar la legislació derogant el Decret 79/2010 (denominat Decret del Plurilingüisme) per poder avançar cap al compliment dels compromisos aconseguits a la Carta. Això no vol dir que calgui reprendre exactament el Decret anterior (124/2007), responsable dels avanços dels quals es fa ressò el III Informe per a l'avaluació de la Carta (2006-2009), ja que l'imaginari existent sobre les llengües ha canviat en la societat des de llavors, però és necessari tornar a la ideologia normalitzadora que hi havia al darrere i al consens que el va promoure.
 - Promoure el gallec en l'ensenyament infantil (etapa que ha patit l'impacte més gran des de 2010). Partir dels avenços produïts pels projectes innovadors ja posats en pràctica entre 2007 i 2009 i avaluats positivament en el III Informe. No es pot seguir tenint més d'un 90% d'escoles infantils en zones urbanes en les quals la llengua usada és el castellà. Es corre el risc, en l'actualitat, que amb el nou projecte Pluri-Infantil del govern, l'anglès ja no deixi cap espai al gallec.
 - Eliminar qualsevol prohibició sobre el gallec com a llengua vehicular per a totes les matèries en les diferents etapes educatives. El gallec ha de tornar a ser una llengua en la qual es puguin explicar (i s'expliquin) les matemàtiques, la física o la tecnologia, així com qualsevol altra matèria. Per a això cal contribuir a l'elaboració de materials en aquesta llengua per a tots els nivells educatius, incidint en l'educació infantil i en la formació professional. També és necessari eliminar els límits màxims establerts en el percentatge d'ús del gallec com a llengua vehicular.
 - Promoure un plurilingüisme inclúsiu, sense deixar fora cap llengua i partint sempre de la llengua pròpia de Galícia, és a dir, el gallec. Per això, cal canviar tant la legislació com el discurs perniciosos que s'ha estès des del poder i que ha dut a assumir que el gallec destorba a l'hora de ser més moderns, més competitiu i amb més futur i per tenir un èxit assegurat (quelcom que, en la línia d'aquest discurs, només permet l'anglès). Cal avançar cap al tractament integrat de llengües en tots els nivells educatius, tenint sempre present que cal partir del gallec i promoure'l de manera adequada, a causa de la seva situació d'inferioritat.
 - Impulsar l'ús del gallec en l'educació tècnica i professional, promovent l'elaboració de lèxics temàtics específics, així com la formació del professorat d'aquests àmbits. Cal lligar aquestes accions amb una promoció de la llengua en l'àmbit laboral.
 - Formar permanentment el professorat de manera apropiada, des del punt de vista lingüístic (perquè adquireixi o mantingui una competència necessària) i des del punt de vista sociolingüístic (perquè entengui la responsabilitat que té en la promoció de la llengua minoritzada i actuï amb responsabilitat en l'elaboració dels projectes lingüístics de centre, sempre que aquests passin a ser documents d'ús real i no mers tràmits burocràtics).
 - Realitzar una avaluació contínua i continuada en el temps de tots els punts que la Carta diu que cal revisar i controlar; això implica presentar resultats sobre competències i usos de l'alumnat i el professorat de tots els nivells educatius.
 - Enviar a la societat missatges sobre la necessitat i la conveniència de promoció del gallec en l'àmbit educatiu.
 - Desenvolupar qualsevol actuació de les anteriors basant-se en criteris pedagògics i no polítics.
- Quant a l'article 9 (Justícia), ni els jutjats ni els tribunals consulten les Parts a l'inici del procediment en quina llengua desitgen que es desenvolupin les actuacions.

- No s'atén la petició de la Part interessada que sol·licita expressament que les actuacions es desenvolupin en gallec. El respecte als drets lingüístics de les persones gallegoparlants als tribunals depèn de la sensibilitat i voluntarisme de cada membre de la judicatura, fiscalia i altre funcionariat. Per això són manifestament conculcats de manera continuada els drets de les persones gallegoparlants en les seves compareixences davant de l'Administració de Justícia.
- La legislació vigent a l'Estat espanyol impedeix garantir els drets lingüístics de la Carta en l'Administració de Justícia, en interès de la igualtat material. La petita normativa estatal favorable a l'ús del gallec no s'acompanya de dotació pressupostària ni de mesures de seguiment i control del seu compliment. Queda en un pla d'igualtat formal i teòrica.
- Per garantir una igualtat material calen mitjans humans i materials que permetin el desenvolupament de les tasques en gallec, especialment posant a disposició dels agents intervinents en l'Administració de Justícia eines tecnològiques i aplicacions informàtiques en gallec.
- Els ciutadans i ciutadanes residents a Galícia veuen vulnerat el seu dret a un procés judicial en gallec i, quan s'observa aquest dret, es provoquen dilacions indegudament.
- És intolerable, per injust, que el funcionariat que opta per realitzar les seves funcions en gallec vegi multiplicada la seva càrrega de treball perquè no disposa de les eines apropiades i de la legislació actualitzada en gallec.
- És inacceptable la marginació del gallec en l'àmbit de l'Administració de Justícia, una marginació que contribueix a la desaparició d'aquesta llengua. Pel que s'ha dit, en aquest àmbit (article 9 de la Carta), es consideren urgents les següents mesures:
 - Aplicació Minerva en gallec. La Xunta de Galicia està infringint l'article 9.2 de la Constitució Espanyola en provocar una desigualtat en detriment de les persones gallegoparlants.
 - Creació d'una base de legislació en línia, actualitzada i consolidada en gallec, accessible a tots els operadors i operadores jurídics (jutges, advocats, lletrats de l'Administració, funcionaris, etc.).
 - Distribució en gallec dels textos fonamentals i bàsics a tots els jutjats.
 - Modificació de l'article 142 de la Llei d'Enjudiciament Civil i de l'article 231 de la Llei Orgànica del Poder Judicial perquè siguin les Parts les que decideixin en quina llengua s'ha de desenvolupar el procés.
- Pel que fa a l'article 10, l'Administració perifèrica de l'Estat a Galícia no disposa en la majoria dels seus òrgans de la documentació més habitual en gallec. Tampoc les seves proves d'accés o processos de promoció interna garanteixen que els seus empleats i empleades acreditin el coneixement del gallec. Existeixen casos rellevants d'intent de denegació d'ajudes públiques perquè algun document de l'expedient figurava en gallec, acte que només ha estat corregit després d'una polèmica pública.
- Les administracions gallegues (autonòmica i locals) compleixen els compromisos relacionats amb la tramitació i documentació per escrit en gallec. L'atenció oral en gallec és més irregular en totes les administracions.
- En els últims temps, la proliferació de plataformes electròniques en les quals l'Administració estatal obliga a publicitar documentació administrativa o convocatòries ha provocat que s'obligui les administracions gallegues a realitzar tota aquesta documentació administrativa en castellà (publicitat de contractes amb rellevància europea, base de dades de subvencions,

plataforma per al seguiment dels mecanismes d'estabilitat pressupostària...); això ocasiona que en alguns casos aquesta acabi sent l'única versió existent.

- Els serveis públics gestionats directament per l'Administració tenen una atenció en galleg parcial, tant per escrit com oralment, i no existeix una acció definida per corregir aquesta pràctica. El procés creixent de privatització en la gestió de serveis públics (sanitaris, socials, educatius) està provocant que l'atenció als usuaris es realitzi gairebé íntegrament en castellà, atès que l'Administració no vetlla perquè es garanteixin els compromisos de la Carta en la contractació dels serveis.
- La realitat gallega també difereix en bona mesura del que s'estipula en la Carta si l'àmbit observat és el dels mitjans de comunicació (article 11), on només es compleix amb normalitat l'existència d'«almenys, una emissora de ràdio i un canal de televisió» en l'idioma que s'escaigui. No succeeix així quant a la garantia de «fomentar o facilitar la creació i manteniment de, almenys, un òrgan de premsa en les llengües regionals o minoritàries» i les polítiques de retallades posen en un seriós perill la promesa «assistència financera a les produccions audiovisuals» en galleg. De la mateixa manera, en la pràctica, tampoc existeix l'aposta per donar suport a la formació de periodistes i altre personal per als mitjans de comunicació que emprin el galleg, encara que l'Estat s'ha compromès a fer-ho. Pels motius adduïts, pel que fa a l'article 11:
 - És necessari avançar en l'elaboració d'una llei de publicitat institucional que, òbviament, tingui en compte la importància del galleg en el sistema comunicatiu i prioritzi aquesta llengua per sobre de l'espanyol.
 - És fonamental que aquesta llei sigui transparent i equitativa i que els mitjans en galleg es puguin presentar en igualtat de condicions amb els mitjans en espanyol. Això implica trencar amb barreres absurdes imposades per les convocatòries, com l'obligació de tenir edició impresa o un quadre de cinc treballadors.
 - Per a una interpretació actualitzada de la Carta, en el seu article 11, s'ha de tenir en compte la nova realitat dels mitjans i incloure un nou apartat relatiu als mitjans digitals i a les xarxes socials. És fonamental entendre que, si el galleg viu ara com a llengua en la comunicació, és gràcies al gran ventall de mitjans digitals en aquesta llengua.
- A propòsit de l'article 12 (Activitats i serveis culturals), és necessari indicar que a Galícia existeixen una sèrie d'institucions encarregades de la defensa, promoció i difusió de la llengua i cultura gallegues tant dins del territori com a l'exterior. D'altra banda, tenint en compte les característiques sociodemogràfiques gallegues, la producció cultural en llengua gallega és relativament elevada. Ara bé, es constata que el descens de la inversió pública en polítiques culturals durant la crisi econòmica ha tingut una repercussió directa sobre el sector, de la qual encara no s'ha recuperat i que ha afectat la capacitat de l'Administració per donar resposta als compromisos signats en la Carta.
 - El cinema és un dels mitjans més afectats pel procés de globalització i la incorporació de les noves tecnologies. Un context en què les grans companyies audiovisuals marquen les dinàmiques de mercat està provocant grans dificultats per a la distribució de l'audiovisual en llengües diferents de l'anglès, i posant en perill la diversitat lingüística. En aquest context, cal una política cultural a favor del galleg al cinema més decidida que l'existent fins al moment, ja que la producció en llengua gallega no n'assoleix ni un terç. A més, es confirma un dèficit en la subtitulació d'altres llengües al galleg i del galleg a altres llengües. De fet, la subtitulació al cinema galleg es promou fonamentalment des d'iniciatives locals.
 - És necessària l'elaboració d'un projecte estratègic integral per a la cultura en què la diversitat lingüística sigui un dels eixos principals, partint de les noves demandes de la cultura amb la digitalització i la globalització com un dels reptes fonamentals.

- Quant a l'article 13 (Vida econòmica i social), s'assenyalen els següents aspectes:
 - Durant aquests últims anys, el sistema bancari gallec ha patit una sèrie de dràstiques transformacions que han dut a la desaparició d'unes entitats, a la fusió d'unes altres i a la incorporació de les noves tecnologies en les formes de gestió; aquestes circumstàncies estan afectant negativament l'ús de la llengua gallega, especialment a nivell escrit i de gestió a través de la web i caixers.
 - La majoria del teixit industrial gallec es defineix com a petita i mitja empresa, que en molts dels casos necessita serveis d'assessorament laboral i comptable. Al territori gallec resulta complicat trobar entitats intermèdies que proporcionin la documentació en gallec, moltes vegades perquè no tenen aquesta opció als seus programes de gestió (ex. nòmines).
 - Les notaries no consulten als clients en quina llengua desitgen realitzar els tràmits. Si els clients exigeixen la redacció en gallec, es produeixen retards en la tramitació. L'atenció es realitza, gairebé exclusivament, en castellà.
 - En la sanitat gallega existeixen dificultats per ser atesos en gallec, especialment als hospitals, i en unes àrees més en què unes altres, ja que aquesta opció es deixa al voluntarisme dels professionals. Molts professionals argumenten que no tenen la competència suficient per escriure en gallec, però no es prenen mesures perquè tots aquests professionals puguin exercir en gallec.
 - Partint de la importància del sistema farmacèutic com a lligam entre el pacient i el sistema de salut, s'indica que també hi ha dificultats perquè les persones siguin ateses en gallec en determinats contextos.
 - Calen actuacions en l'àmbit de la seguretat, ja que hi ha determinats camps on les mesures de seguretat no estan disponibles en llengua gallega.
 - Per tot el que s'ha dit, és necessari:
 - L'aplicació urgent de les mesures recollides en el *Plan de Dinamización da Lingua Galega no Tecido Económico 2016-2020*, acompanyada d'una avaluació que indiqui el grau d'èxit del pla.
 - La intervenció decidida en el sistema de salut (inclòs el farmacèutic) amb actuacions que tinguin com a finalitat una atenció preferent tant oral com escrita en gallec, que forneixi als professionals la motivació i les competències necessàries per poder realitzar-la.
 - Prendre les mesures necessàries per posar a disposició de les empreses, treballadors, consumidors i ciutadans el material de seguretat en llengua gallega.
 - Enfortir els Serveis de Normalització Lingüística d'àmbit local perquè continuïn la seva tasca de dinamització lingüística en el sector econòmic i en els serveis socials.

LLEONÈS A CASTELLA I LLEÓ

(José Ignacio Suárez García)

- Tot i que el lleonès té un important reconeixement en l'Estatut d'Autonomia des de 2007, les institucions de Castella i Lleó no han adoptat mesures per a la protecció d'aquest idioma ni s'ha dictat cap llei per a la seva conservació, ús i promoció.

- El IV Informe del Comitè d'Experts recalca la nul·la promoció del lleonès per part de les autoritats competents i, a més, lamenta que ni Castella i Lleó ni l'Estat espanyol, garant últim de l'aplicació del tractat, proporcionessin la informació que s'ha de transmetre cada tres anys per poder fer una valoració del grau de compliment de la Carta. El Consell d'Europa ha convidat una altra vegada a prendre mesures concretes i pràctiques per facilitar i promoure l'ús del lleonès en la vida pública, així com a incloure'l als plans d'estudi de la Comunitat Autònoma.
- Per tot això, les propostes i prioritats més urgents per salvaguardar el lleonès són les següents:
 - Desenvolupament legal dels articles 5.2 i 5.3 de l'Estatut d'Autonomia de Castella i Lleó, d'acord amb els objectius i principis que estableix l'article 7 de la Carta, de tal manera que lleonès i gallec tinguin idèntic tractament normatiu i pràctic, atenent sempre a les singulars situacions sociolingüístiques d'ambdues llengües en la Comunitat Autònoma.
 - Creació d'un òrgan administratiu autonòmic encarregat de les tasques de protecció i promoció del lleonès i del gallec, a fi de fixar una política de defensa d'ambdues llengües coordinada, coherent, eficaç i amb continuïtat.
 - Promoció del lleonès a partir del respecte a les varietats constitutives de la llengua i implicant els parlants patrimonials i els habitants de les zones on es conserva en la tasca de recuperació lingüística, amb campanyes de reconeixement, divulgació, revaloració i conscienciació del patrimoni lingüístic, estimulants el contacte cultural dels parlants de lleonès amb altres zones que tinguin també aquesta llengua com a patrimonial, encara que estiguin fora dels límits administratius de Castella i Lleó.
 - Introducció de l'ensenyament del lleonès dins del sistema educatiu de Castella i Lleó, amb caràcter prioritari a les zones on la llengua es conserva i, d'acord amb la demanda social, a la resta de les zones. En tot cas, l'aprenentatge del lleonès hauria de ser present a l'educació infantil, primària, secundària i batxillerat.
 - Recuperació de la toponímia autòctona, fent, en primer lloc, un inventari dels topònims tradicionals majors i menors per, posteriorment, incloure'ls en els nomenclàtors geogràfics i en la retolació.
 - En política cultural, suport a la creació cultural i literària en lleonès; col·laboració amb les organitzacions que, des de dins de la Comunitat Autònoma, es dediquen a la promoció de l'estudi i la recuperació del lleonès; foment de la presència d'aquesta llengua als mitjans de comunicació social i impuls als estudis i recerques sobre el lleonès.

PORTUGUÈS A EXTREMADURA

(Eduardo Naharro Macías Machado)

- Sensibilització i conscienciació de la ciutadania del valor lingüístic i cultural del portuguès. Aquest treball ha de servir per avançar en la creació d'una societat que accepti com a riquesa la seva singularitat.
- Creació d'un banc de dades del portuguès oliventí utilitzant mitjans tecnològics.
- Valoració del portuguès oliventí amb finalitats didàctiques, educatives i culturals (elements interpretatius, publicacions de contes populars, activitats intergeneracionals amb la gent gran i les escoles, premis literaris, etc.).
- Cal impulsar un Pla estratègic específic del portuguès que camini cap a un bilingüisme real, a tots els àmbits (escoles, ciutadania, institucions, etc.). L'ideal és que les institucions pertinents es

conscienciïn que la llengua portuguesa a Olivença no és una llengua estrangera sinó una llengua familiar amb presència històrica ben documentada; és a dir, és necessari un pla específic per a la comunitat educativa d'Olivença i un altre per a la ciutadania. Aquest pla ha de ser progressiu. Per engegar-lo s'ha de començar considerant l'opció d'una disciplina avaluable a tots els centres que s'ensenyi, almenys, amb el mateix nombre d'hores setmanals que una altra disciplina del mateix nivell.

- L'Associació Cultural Além Guadiana proposa a més estudiar la possibilitat d'instaurar un intercanvi d'un any lectiu complet amb l'alumnat de la veïna localitat d'Elvas, que afectaria la vida escolar de l'alumne des que finalitza la primària i freqüenta la secundària. Això serviria tant per reforçar els aspectes lingüístics com per propiciar certa immersió en el context cultural, històric i quotidià, i així fonamentar els vincles afectius entre familiars i entre veïns que comparteixen tantes coses. També per al professorat seria una bona mesura per enriquir els seus coneixements.
- A causa de la nostra experiència i amb resultats positius per les accions realitzades fins ara, Além Guadiana s'ofereix com a interlocutor per a les possibles gestions que siguin necessàries entre les institucions a ambdues ribes del Guadiana.
- A més, ponderem que l'Ajuntament d'Olivença, a través de l'Áula de Língua e Cultura Portuguesa de la Universidad Popular, pot ajudar la comunitat educativa amb activitats culturals, que poden estar dirigides a l'aproximació del context oliventí en l'àmbit de la lusofonia.
- Pel que fa a la ciutadania i en aquest sentit, l'Ajuntament i la Universidad Popular han d'exercir un paper fonamental en l'aprenentatge del portuguès per part de totes aquelles persones que no poden accedir a l'ensenyament obligatori.
- L'Associació Cultural Além Guadiana reconeix que les institucions van realitzar accions i activitats, però així i tot, considera que són insuficients. Per això, entén que no s'està complint l'article 7 de la Carta.

VALENCIÀ A MÚRCIA

(Antoni Mas i Miralles)

- Les 9 persones que cursen educació primària a l'única escola unitària situada a La Cañada de Trigo (Iecla) no reben ensenyament de valencià. Malgrat això, prossegueixen les gestions amb les autoritats murcianes per aconseguir aquest objectiu.
- Fora de l'ensenyament reglat, la Universidad Popular de Iecla ofereix actualment dos cursos de valencià (B2 i C1) per a la població en general. Aquests cursos estan subvencionats per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua a partir d'un conveni amb l'Ajuntament de Iecla.
- Aquesta Acadèmia ha publicat l'abril de 2017 un fullet que recull tota la toponímia de la zona del Carxe.
- Cal remarcar les gestions realitzades per Anxo Navarro Sánchez per mitjà de publicacions o propostes al Govern autonòmic perquè tingui en consideració la declaració del valencià a la zona del Carxe com a BIC immaterial i la incorporació d'aquesta llengua al text estatutari de Múrcia.
- Gràcies a les responsabilitats transfrontereres entre comunitats que comparteixen una mateixa llengua, tal com defensa la Carta, la Generalitat Valenciana, per mitjà de l'Ordre 65/2016 de 18 d'octubre, inclou per primera vegada en un text jurídic la denominació del Carxe i la possibilitat de rebre subvencions per al foment del valencià.

- Amb base en aquesta Ordre, la Generalitat Valenciana finançarà al llarg de 2017 algunes activitats i concerts realitzats en valencià.
- A partir d'aquesta situació es recomanen les mesures següents:
 - Oferir aprenentatge del valencià a l'alumnat del Carxe.
 - Continuar mantenint la col·laboració entre l'Ajuntament de Iecla i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua per oferir els cursos de valencià.
 - Suggestir als altres dos Ajuntaments del Carxe —Jumella i Favarella— perquè, conjuntament amb la col·laboració de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, es puguin oferir cursos de valencià en les respectives localitats.
 - Que les autoritats autonòmiques murcianes declaren el valencià al Carxe com a BIC immaterial, ja que disposen de recursos jurídics per a fer-ho.
 - De la mateixa manera, que introdueixin al text de l'Estatut autonòmic el reconeixement del valencià parlat a part de la seva regió.
 - Que els governs autonòmics murcià i valencià estableixin relacions per mantenir les ajudes i subvencions per al foment del valencià al Carxe.

VALENCIÀ EN PAÍS VALENCIÀ

(Adrià Martí-Badia, Lluís B. Polanco Roig)

- El grau de compliment de la Carta Europea per a les Llengües Regionals o Minoritàries a la Comunitat Autònoma Valenciana ha de ser avaluat en el marc constitucional i estatutari d'un model «mixt» de regulació dels drets i usos lingüístics que promou un monolingüisme pràcticament total de les institucions centrals de l'Estat (inclosos mitjans de comunicació, etc.) i posa serioses traves a la superació del simple reconeixement d'uns drets lingüístics gairebé exclusivament personals en la llengua pròpia minoritària dins del territori.
- La interpretació i aplicació restrictiva d'aquest model (de forma més sistemàtica per part de l'Estat i freqüentment per alguns governs autonòmics) ha impedit i continua obstaculitzant no solament el compliment de part dels articles de la Carta, sinó també la consolidació (en el pla simbòlic i en els usos efectius) d'un model d'estat integrador, plurilingüe i pluricultural, basat en el reconeixement d'un estatus decididament prioritari de les llengües minoritàries als seus territoris que asseguri unes dinàmiques de recuperació (enfrent de les dinàmiques de regressió imposades històricament) i la consolidació general de l'ús i el coneixement de la llengua i, a mitjà i llarg termini, la plena preservació i expansió de les respectives comunitats lingüístiques.
- L'absència d'una territorialització decidida de la llengua pròpia (i de polítiques consistentes i integrades de generalització del seu coneixement i ús en tots els àmbits) ha donat com a resultat la consolidació d'una situació altament precària (graus preocupants de substitució lingüística, falta d'integració lingüística de nous residents, desequilibri flagrant en el coneixement oral i escrit —receptiu i, sobretot, actiu— de les dues llengües oficials entre la població, falta de serveis i àmbits d'ús essencials de l'idioma propi, etc.) que, almenys en aquestes coordenades actuals, posa seriosament en qüestió el simple manteniment ple i la consolidació de la comunitat lingüística en el futur.
- En relació amb el compliment de la Carta, cal diferenciar dues etapes, separades per la substitució política al Govern autonòmic i en gran quantitat de municipis el juny de 2015. En la primera etapa, tal com ja s'advertia en l'últim informe del Comitè d'Experts (corresponent al període 2010-2013), es

poden detectar diversos incompliments o compliments parcials; en l'etapa actual sembla que s'hi observen més compliments parcials, a part d'algunes mesures que permeten preveure un augment a mitjà termini dels compliments totals i parcials.

- Pel que fa a l'article 8, entre els reiterats incompliments en la primera etapa (2014-2015) cal destacar l'aprovació i l'aplicació del Decret 127/2012, de 3 d'agost, del Govern valencià, pel qual es regulava l'educació trilingüe a l'educació no universitària, mitjançant el qual es pretenia estendre la presència en el sistema educatiu d'una (o més) llengües estrangeres (fonamentalment l'anglès) en detriment de l'ensenyament de la llengua pròpia, el coneixement de la qual (tant oral com escrit) no queda garantit en absolut amb la presència actual en el sistema educatiu, com han demostrat les enquestes i censos lingüístics més recents. Per aguditzar la denunciada falta de compliment s'ha procedit en nombrosos casos a la supressió d'unitats educatives (grups) de centres d'ensenyament públics que tenien el valencià com a llengua vehicular.
 - En l'etapa més recent, en canvi, cal destacar l'aprovació del Decret 9/2017, de 27 de gener, pel qual s'estableix el model lingüístic educatiu valencià i es regula l'aplicació als ensenyaments no universitaris. Segons aquesta norma, s'estableix un únic Programa d'Educació Plurilingüe Dinàmic (PEPD) amb sis nivells possibles (més plurilingües com més alt és el nivell) escollits pels Consells Escolars de cada centre educatiu. Els dos nivells més elevats (Avançat 1 i Avançat 2) són els que garanteixen que l'alumnat aconseguixi un domini equilibrat de les dues llengües oficials (castellà i valencià) i un domini acceptable d'anglès. Per tant, si els centres educatius trien progressar en els nivells avançats, el nombre d'alumnat plurilingüe serà més elevat que amb l'anterior Decret, sense que l'ensenyament plurilingüe causi perjudici a l'ensenyament en valencià (ni tampoc detriment en el coneixement del castellà). Amb tot, el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana (TSJCV) ha suspès preventivament l'aplicació del citat Decret 9/2017, fet que n'obstaculitza l'aplicació el curs vinent escolar (2017/2018).
 - Un pas important en l'ordenació de l'ensenyament de l'idioma propi fora del sistema educatiu regular el constitueix l'equiparació dels títols oficials de coneixements (a càrrec de la Junta Qualificadora de Coneixements de Valencià) amb els nivells del Marc comú europeu de referència i l'homologació amb les titulacions de la resta del domini lingüístic valencià-català (Ordre 7/2017, de 2 de març, de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport).
- En l'àmbit de la justícia (article 9), igual que succeeix a la resta de comunitats autònomes amb llengua pròpia, continua mantenint-se la contradicció entre els preceptes de la Carta (art. 9.1.a.i, b.i, c.i) i la legislació espanyola (en concret la Llei Orgànica del Poder Judicial, art. 231), que impedeix portar un procediment judicial en la llengua minoritària, si una de les Parts ho requereix, tal com denunciava el IV Informe del Comitè d'Experts (2010-2013).
 - No es disposa de dades suficients sobre el coneixement de la llengua pròpia (oral i escrita, i especialment en els registres jurídics) tant entre el personal de l'Administració de Justícia com entre els operadors judicials (jutges i magistrats, fiscals, lletrats, advocats, procuradors, etc.), ni tampoc de dades precises sobre l'ús real de la llengua a l'Administració de Justícia, en tot cas ínfim o pràcticament nul.
 - Pareix evident que, encara que formalment semblen respectar-se els drets d'expressió i comunicació en valencià davant i des de les institucions judicials (sempre a instàncies de part, atès que la Llei Orgànica del Poder Judicial i la resta del desenvolupament legislatiu imposen l'ús per defecte de la llengua castellana), persisteixen entre la ciutadania potents elements dissuasius d'aquests usos (o de la seva reclamació): la percepció d'indefensió, de falta d'atenció directa o de receptivitat pels operadors jurídics, de dilació sobrevinguda dels procediments (en alguns casos denunciats en forma d'amenaça directa), sense oblidar els coneguts hàbits diglòssics que es contribueix a fomentar.

- L'actual Administració autonòmica, en la mesura que disposa de competències transferides en la gestió de l'Administració de Justícia, ha iniciat nous projectes (que fins ara eren mínims) d'ampliació de la formació i de l'assessorament lingüístic dels funcionaris judicials o de preparació i sensibilització de futurs juristes. Amb tot, donada l'organització centralitzada i jerarquitzada del poder judicial espanyol, té escassa capacitat per garantir que els principals operadors judicials (i molt particularment la Judicatura) accedeixin als seus llocs (mitjançant una formació i selecció adequades) amb una competència suficient en la llengua pròpia i, en tot cas, en les dues llengües oficials dels administrats.
- En relació amb els usos lingüístics per part de les autoritats administratives i serveis públics (article 10), es detecten diferències importants entre administracions, i fins i tot també entre diferents tipus de serveis i àrees geogràfiques en la Comunitat Autònoma dins d'aquestes administracions.
 - L'Administració de l'Estat en la Comunitat Autònoma (art. 10.1) acumula una gran part d'incidents per violació de drets lingüístics, que revelen buits importants de respecte a les necessitats de la població, a la legislació vigent (Estatut d'Autonomia i Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià) i, en definitiva, als compromisos contrets en la Carta. En aquest sentit, la reiteració i la gravetat de les nombroses reclamacions, consignades en els informes anuals del Síndic de Greuges autonòmic a les Corts Valencianes, documentades per diverses ONG (Escola Valenciana, Plataforma per a Llengua, ELEN, etc.), o àmpliament recollides pels mitjans de comunicació (amb conseqüències processals diversos casos), han obligat a la protesta i intervenció de l'Administració autonòmica davant els representants de l'Estat a la Comunitat Autònoma.
 - Això no obsta perquè des de fa anys aquesta Administració hagi procedit parcialment a la formació en la llengua pròpia del territori del funcionariat civil amb atenció al públic (i, en menor mesura, dels cossos de seguretat) i que irregularment s'hagin ofert a la ciutadania impresos o pàgines web en la llengua cooficial, encara que sovint la presència de l'idioma propi és solament molt parcial (encapçalaments, pantalles inicials de les webs oficials, etc.). El mateix cal dir d'alguns serveis de l'Administració central de l'Estat (ministeris o agències estatals) oferts a través d'internet.
 - Pel que fa a l'Administració autonòmica (art. 10.2), es constata una regularitat més gran en la presència de la llengua pròpia (conjuntament amb el castellà) en impresos dirigits a la ciutadania i en la formació lingüística i l'atenció al públic del funcionariat, malgrat que es detecten importants llacunes i grans diferències segons departaments i zones geogràfiques. Com demostra la recent *Enquesta 2016. Ús del valencià en l'Administració de la Generalitat*, la llengua pròpia està lluny de ser la llengua general i habitual de l'Administració valenciana, com suggereix la Carta (art. 10.2.a).
 - Amb la finalitat d'esmenar els anteriors desequilibris, tant per assegurar un ús generalitzat de l'idioma propi com a llengua de treball interna en l'Administració autonòmica (objectiu encara llunyà en moltes àrees) com per garantir en tots els casos el servei a la ciutadania en els dos idiomes oficials (complint l'art. 10.2.a de la Carta), el Govern autònom ha aprovat recentment el Decret 61/2017, de regulació dels usos institucionals i administratius de les llengües oficials, que generalitza l'ús intern de l'idioma propi, facilita l'opció que la ciutadania l'usi davant de qualsevol funcionari (art. 16 del Decret) i n'impulsa l'ús per part dels càrrecs institucionals. Igualment, està en projecte la regulació del coneixement generalitzat de les dues llengües oficials per part de tot el funcionariat autonòmic a través d'una propera Llei d'ocupació pública de la Comunitat Valenciana. Com a suport al coneixement i ús de l'idioma entre el funcionariat, el Govern autònom ha engegat l'anomenat «Pla d'acompanyament lingüístic al personal de l'Administració de la Generalitat», presentat el maig de 2017.
 - Com s'indica en l'anterior informe, gran part d'aquestes característiques desiguals (segons institucions o àrees geogràfiques) són compartides per les administracions locals: en més o

menys grau, la llengua pròpia s'utilitza en la documentació interna i en els plens municipals, i en els escrits o impresos rebuts o dirigits als administrats (art. 10.2.a, b, f). Ara bé, de moment no es disposa de noves dades concretes ni s'han proposat actuacions generals per a una millora d'aquestes situacions. Solament pel que concerneix la toponímia, les dades confirmen que en el període 2014-16 es va recuperar la forma valenciana de 13 topònims, de manera que, dels 395 municipis de la zona catalanoparlant, 327 tenen el nom oficial en valencià, 34 bilingüe i 34 en castellà.

- Cal parar especial atenció als serveis públics prestats o garantits per les administracions, i en particular als de salut (art. 10.3.a), on l'absència d'una preparació lingüística (sovint ni tan sols mínima) per part del personal i d'una sensibilització sobre la realitat plurilingüe dels administrats ha ocasionat nombrosos incidents (falta d'atenció mèdica, maltractaments verbals, etc.), assenyalats per diverses institucions i pels mitjans de comunicació.
- Darrere la majoria o una gran part de les deficiències detectades en les administracions hi ha la manca d'unes polítiques definides i generals de contractació del funcionariat públic (o de formació del ja existent) que garanteixin un domini no solament adequat sinó equiparable de les dues llengües oficials del territori (art. 10.4.b). Aquesta manca es deu tant a l'absència d'una voluntat política definida al territori autònom com a l'existència de traves legals en l'àmbit estatal o a altres causes de tipus laboral. Davant aquestes dificultats, s'han exposat diverses mesures simplement paliatives: s'ha desenvolupat programari especialitzat en la traducció (particularment el programa SALT), del qual s'ha detectat freqüentment un ús abusiu i poc competent; i s'han desenvolupat de forma hipertròfica equips competents de traducció i correcció que, a part de la seva eficient actuació, sovint tenen com a funció derivada maquillar els déficits de base citats (art. 10.4.a).
- Pel que fa als mitjans de comunicació (article 11), continua encara vigent l'absència total d'emissions de ràdio i televisió en la llengua pròpia en tot el territori valencià, denunciada per l'anterior IV Informe (2010-2013) del Comitè d'Experts (art. 11.1.a.i), després del tancament (novembre de 2013) de tots els canals públics de ràdio i televisió gestionats per l'entitat Radiotelevisió Valenciana SAU (Llei 4/2013). El perjudici causat per aquesta falta de presència pública de l'idioma és immens, tant per l'absència de referents culturals compartits com per la pèrdua de competència dels parlants en els models cultes públics de l'idioma, o per la desaparició de gran part del sector audiovisual valencià.
 - A això cal afegir la persistent política d'obstrucció total (a càrrec de diversos governs autonòmics) de la recepció d'altres canals en el mateix idioma (contravenint de forma flagrant els articles 7.1.i i 14.b de la Carta). Com a resultat, el febrer de 2011 van cessar les reemissions en territori valencià dels 4 canals de la televisió pública de Catalunya (Tv3, C33, 3/24 i 300) i, el gener de 2014, les del canal de ràdio Catalunya Ràdio, després de 26 i 27 anys de recepció, respectivament, facilitada per repetidors instal·lats per iniciativa popular. Un «Principi d'acord», aprovat per les Corts Valencianes el juny de 2013, per permetre la reciprocitat de canals de TV valencians i catalans (i eventualment balears), està de moment en suspens (davant l'absència d'emissions valencianes i per la falta de concessió d'un nou «múltiplex digital»).
 - Malgrat això, l'àmplia reclamació social d'uns mitjans de comunicació públics en valencià ha portat a l'aprovació d'una nova Llei 6/2016, del Servei Públic de Radiodifusió i Televisió d'Àmbit Autonòmic, que permet la creació d'una nova Corporació Valenciana de Mitjans de comunicació (CVMC) i estableix que el valencià «serà la llengua vehicular dels mitjans públics que depenguin de la Generalitat Valenciana» (art. 5.n). L'actual desenvolupament de la llei i els models de contractació de personal i de productes intenten garantir, segons les fonts consultades, el compliment d'aquests objectius de presència generalitzada de la llengua pròpia, d'acord amb les expectatives de gran part de la ciutadania segons totes les enquestes. Amb tot, l'inici de les noves emissions de ràdio i TV no ha estat encara fixat.

- Quant a canals de ràdio i televisió d'àmbit local o comarcal (art. 11.1.b.i, c.i), de menor repercussió social, enfront de la caòtica situació anterior (indicada en l'Informe corresponent al període 2010-2013), amb un compliment irregular (freqüentment mínim o nul) de les exigències de presència de l'idioma propi, s'ha aprovat un nou Decret 4/2017, que regula «els serveis i el Registre de Prestadors de Comunicació Audiovisual», estableix uns mínims d'emissió en la llengua pròpia (70% a la zona valencianoparlant) i fixa com a criteri de valoració per a les concessions el nombre d'hores proposades en l'anterior idioma. Quant a les llicències de canals privats, el 2016 es van adjudicar 40 canals de televisió a tot el territori (2 d'àmbit autonòmic valencià, i la resta en 18 demarcacions territorials, entre elles la ciutat de València amb 2 canals) i, pel que fa a la ràdio, després de les irregularitats que van impedir l'adjudicació de les concessions el 2007 i 2011, durant 2017 podrien quedar adjudicades les noves llicències radiofòniques d'acord amb els nous criteris del Decret 4/2017.
- Cal assenyalar l'absència de mecanismes autonòmics de control i supervisió del grau de presència (i fins i tot de qualitat) de la llengua als mitjans i, en definitiva, del compliment dels requisits legals, tant als canals privats de ràdio i TV com als futurs canals públics. No sembla forassenyat proposar que en els futurs informes es tingui en compte la previsió d'aquestes avaluacions oficials periòdiques.
- En relació amb la premsa escrita, continua sense existir cap diari periòdic imprès d'àmbit general valencià exclusivament (o predominantment) en la llengua pròpia. Reben suport institucional en forma de subvencions algunes revistes impreses de periodicitat setmanal o mensual (amb difusió escassa o variable), diaris digitals totalment o parcialment en la llengua pròpia (o versions digitals en valencià de periòdics diaris impresos d'informació general, així com suplementos culturals o regionals en periòdics impresos d'àmbit autonòmic o fins i tot estatal). En alguns casos s'ha criticat especialment la pèssima qualitat idiomàtica de les versions en valencià, especialment les d'edició digital. Caldria contemplar la necessitat d'una avaluació periòdica de l'efectivitat (quantitativa i qualitativa i en relació amb diversos paràmetres socials) de les ajudes de promoció a la premsa escrita (tant a nivell autonòmic com en relació amb la Carta) que permetessin reorientar futures polítiques.
- Els ínfims nivells de lectura (de premsa i en general) al territori, les profundes transformacions de la premsa en el moment actual i l'encara deficient extensió del coneixement de l'idioma escrit reclamen estratègies contundents i innovadores de suport a aquest sector en l'idioma propi, que potser també haurien de ser avaluades (fins i tot en relació amb el compliment de la Carta) en el futur.
- Sobre l'article 12 (Activitats i equipaments culturals), en la primera etapa, caracteritzada per incompliments, compliments parcials o falta d'informació facilitada al Consell d'Europa, gran part dels compromisos recollits a la Carta van haver de ser garantits per organitzacions no governamentals —com Escola Valenciana— i per entitats i institucions —com la Universitat de València, la Universitat d'Alacant, la Universitat Jaume I, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i alguns ajuntaments.
 - En la segona etapa s'han assolit compromisos més amplis, sobretot a partir del dràstic augment de la inversió en política lingüística (un 97% en comparació dels pressupostos de la Generalitat Valenciana dels anys 2015 i 2016): 13,2 milions d'euros per a la Direcció General de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme, entre les partides de la qual s'hi inclouen diferents subvencions per a la traducció i publicació d'obres en valencià, o la promoció de serveis de traducció i d'investigació terminològica. En relació amb l'estímul de l'ús de la llengua pròpia en la vida social, econòmica i el consum, el Govern valencià ha anunciat, entre altres mesures, l'aplicació de beneficis fiscals per a les empreses que comptin amb el «segell de qualitat lingüística», que valorarà l'ús de les diferents llengües oficials i estrangeres.

- Es continuen produint vulneracions dels drets lingüístics en la vida econòmica i social (article 13), tant en l'àmbit del comerç o el consum directe com en els nous serveis telefònics o a la xarxa de les grans companyies d'àmbit estatal o internacional, privades o paraoficials. La gravetat i freqüència d'aquests fets, ocasionalment denunciats per les ONG (Escola Valenciana, Plataforma per la Llengua, ELEN, etc.) i àmpliament recollits pels mitjans de comunicació, demostren la necessitat d'una nova Llei de Normalització Lingüística (o d'Igualtat Lingüística) que tingui en compte l'evolució tecnològica i d'hàbits de consum en les últimes dècades, empari eficaçment l'ús de la llengua pròpia en àmbits molt més amplis i protegeixi els usuaris, si és necessari amb algun tipus de sanció, davant d'aquestes violacions de drets, circumstàncies totes elles no previstes per la vigent Llei 4/1983, del 23 de novembre, d'Ús i Ensenyament del Valencià.
- Per tot això, és absolutament necessari que se segueixin realitzant esforços importants i urgents per complir els compromisos de la Carta i que les mesures adoptades per les administracions en les etapes més recents no es vegin en perill o alterades negativament com a conseqüència dels canvis eventuals en els governs de les diferents administracions públiques.

[Tot seguit, els noms dels signants, representants de les diferents LRoM en els diversos territoris]

- Adrià Martí-Badia
- Alba Nogueira López
- Anchel Reyes
- Antoni Mas i Miralles
- Carlos Pulgar García
- Carlos Xesús Varela Aenlle
- Eduardo Javier Ruiz Vieytez
- Eduardo Machado
- Eva Pons
- F. Xavier Vila i Moreno
- Francesc Xavier Lamuela
- Francisco Moscoso
- Garbiñe Petriati
- Héctor M. Silveiro Fernández
- Javier Giralt Latorre
- Joan Bernat
- Joan Melià
- José Ignacio Suárez García
- Juan F. Gamella
- Lluís B. Polanco Roig
- Maria Verges Pérez
- Tamara Flores
- Valentina Formoso
- Xaquín Loredó
- Xurxo Salgado

Santiago de Compostel·la, 2017

